

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Факультет журналістики, реклами та видавничої справи

Кафедра нових медіа та медіадизайну

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

«Журналістика як амбітна професія сучасності: погляд молоді»

«Journalism as an ambitious modern profession: the view of young people»

Виконала здобувачка денної форми навчання

спеціальності 061 журналістика

Освітня програма «Журналістика»

Похільченко Вікторія Вікторівна

Керівник к. і. н., доц. Тхоржевська Т. В.

Рецензент к. політ. н., доц. Пехник А. В.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ _____ від ____ . ____ .20 ____ р.

Завідувачка кафедри

(підпис)

(прізвище, ім'я)

Захищено на засіданні ЕК № _____

протокол № _____ від ____ . ____ .20 ____ р.

Оцінка _____ / _____ / _____

(за національною шкалою/шкалою ECTS/ бали)

Голова ЕК

(підпис)

(прізвище, ім'я)

Одеса 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ОБҐРУНТУВАННЯ ПІДГОТОВКИ ПРОЄКТУ.....	5
ОПИС ПІДГОТОВКИ ПРОЄКТУ.....	19
ВИСНОВКИ.....	23
БІБЛІОГРАФІЯ.....	25
ДОДАТКИ (проєкт)	

ВСТУП

У сучасному інформаційному суспільстві журналістика відіграє важливу роль у процесі формування громадської думки, здатності впливати на соціальні процеси та забезпечувати всебічне і об'єктивне інформування широкої аудиторії. Зі зростанням ролі медіа та цифровізації суспільства спостерігається стійкий інтерес молоді до журналістської освіти.

Щороку професійне спрямування «Журналістика» має стабільно високий попит та досить великий конкурс на вступ за спеціальністю.

Актуальність роботи ґрунтується на дослідженні мотивації молодих людей, які обирають журналістику як майбутню професію. **Ознайомлення зі створеним доробком** допоможе дізнатися їхні очікування, виявити, які чинники впливають на їхній вибір, виявити причинно-наслідковий зв'язок у формуванні попиту на вступ за фахом.

Метою роботи є визначення ключових мотивів, які спонукають молодь обирати журналістику як професійний шлях, та аналіз того, як ці мотиви корелюють із сучасними викликами медіасередовища.

Для досягнення мети потрібно виконати наступні **завдання**:

- 1) провести опитування серед молодих людей, студентів, які обрали професійне спрямування «Журналістика» та виявити їхню мотивацію для вступу;
- 2) прослідкувати чим зумовлене бажання молоді вступати саме на цю спеціальність і небажання вступати на інші;
- 3) проаналізувати чим зумовлена затребуваність спеціальності та з якими викликами сьогодення може стикатися журналістика;
- 4) поспілкуватися з досвідченими журналістами-практиками та з'ясувати наскільки їхня оцінка професії відповідає очікуванням молоді;

5) систематизувати отриману інформацію та оформити її у вигляді серії журналістських матеріалів.

Об'єктом дослідження є журналістська освіта у контексті викликів інформаційного суспільства, **предметом** – мотиваційні чинники, що впливають на вибір журналістики як майбутньої професії серед сучасної молоді.

Серед загальних наукових **методів дослідження** було використано метод інтерв'ювання, спостереження, бесіди та аналізу. Описовий та індуктивний методи дозволили систематизувати матеріал.

Для комплексного та якісного вивчення проблеми були використані відповідні **методи збору інформації**: метод глибинного інтерв'ю, спостереження, бесіда. Було проведено опитування у форматі Google Forms серед молодих людей, які обрали професію журналіста.

ОБГРУНТУВАННЯ ПІДГОТОВКИ ПРОЄКТУ

1. Історія питання

Журналістська освіта – явище відносно молоде та нове. Тому цілком резонно може виникати запитання: чи потрібна сучасна журналістська освіта, щоб досягти успіху в цій галузі, якщо в більшості випадків успіх залежить від таланту? А набуття таланту у процесі навчання освіта гарантувати не може. Як зазначає дослідник Ігор Михайлин у своєму посібнику «Основи журналістики» [12]: «Тривалий час журналістика вільно обходилася без журналістської освіти (не тільки вищої, але й середньої), а відтак не потребувала спеціальних знань. Журналістом міг стати представник будь-якої професії, у якого було легке перо і потяг до творчості» [12].

З середини XIX століття розпочався активний розвиток різних напрямків: спочатку фотожурналістика та агенційна журналістика, пізніше радіожурналістика і тележурналістика. У 1980-х роках, з появою Інтернету, почала розвиватися електронна журналістика, використовуючи новий канал комунікації. Поступовий розвиток технологій призвів до того, що професія журналіста стала потребувати професійної підготовки та галузевих знань. Проте необхідність фахової журналістської освіти була усвідомлена більше ста років тому. «Особливо гостро ця необхідність була усвідомлена на межі XIX і XX століть, коли в різних країнах світу майже одночасно почали виникати навчальні заклади, що здійснювали підготовку спеціалістів для друкованих засобів масової інформації» [12].

Наприклад, першою вищою школою журналістики в Європі став заклад, який було відкрито в Берліні 6 січня 1900 року. Подібні заклади мали свої навчальні матеріали та програми підготовки, будували навчання за принципом врахування редакційних потреб щоденної друкованої преси, а також залучали до освітнього процесу журналістів із практичним досвідом. Володимир Здоровега зазначає, що «відповідні центри підготовки журналістів були створені між

Першою та Другою світовими війнами у Німеччині, Польщі, Бельгії, Норвегії, а також у Японії, Китаї» [15].

Згодом чітко стало зрозуміло: навчати майбутніх фахівців повинні компетентні викладачі та науковці, тому виникла потреба включити журналістику до переліку спеціальностей традиційної університетської освіти. Як зазначає І. Михайлин: «Уперше факультет журналістики був створений у Цюрихському університеті (Швейцарія) в 1903 р., куди для організації професійної підготовки журналістів був запрошений редактор газети «Zürcher Post» доктор Веттештайн» [12].

У тогочасних газетах і журналах працювало багато професійних письменників та професорів, що також сприяло поширенню журналістської освіти на етапі її зародження.

Наприклад, на американському континенті ідея впровадження журналістської освіти була реалізована завдяки всесвітньовідомому журналісту і видавцю Джозефу Пулітцеру (1847–1911). В історії світової інформаційної діяльності його знають як засновника «нової журналістики», родоначальника «жовтої преси». Завдяки його зусиллям 1912 року було засновано перший факультет журналістики в Колумбійському університеті. Джозефа Пулітцера вважають засновником професійної журналістської освіти в США.

І. Михайлин зауважує: «Особливого розвитку журналістська освіта в цій країні (росії) набула за радянських часів, тобто в СРСР, адже преса розглядалася комуністичною партією як надзвичайно істотний чинник пропаганди й агітації, переконування народних мас у правильності політики комуністичної партії» [12]. Комуністична партія, як керівна сила в СРСР, приділяла велику увагу маніпуляціям, а основним її механізмом була журналістика.

Не оминув цей процес і Україну. Будучи частиною імперії, вона була змушена підпорядковуватися законам, впроваджуваним московією. З 1920-го року

партійні журналістські кадри готувалися на базі Комуністичного інституту імені Артема, а з 1926-го ще й на базі Українського комуністичного інституту журналістики (УКІЖ) у Харкові. «В УКІЖі як основні фахові курси викладалися такі дисципліни: теорія і практика радянської журналістики, основи поліграфії та видавничої справи» [12].

«Після Другої світової централізована, здебільшого університетська, підготовка і перепідготовка кадрів для надзвичайно розгалуженої системи мас-медіа здійснюється переважно у всіх розвинутих країнах» [15].

1947 року на філологічному факультеті Харківського державного університету імені О. М. Горького було створено відділення журналістики й кафедра журналістики. Першим завідувачем кафедри був літературознавець, кандидат філологічних наук і журналіст П. П. Вербицький (1947–1949). Згодом партійним рішенням відділення було переведено до Київського державного університету імені Т. Шевченка, який з 1947 року так само здійснював підготовку кадрів за спеціальністю «Журналістика». 1953 року два відділення об'єдналися і утворився перший в Україні факультет журналістики.

Як влучно зазначає Володимир Здоровега у статті «Підготовка журналістів: погляди збоку і зсередини» [15], яка була опублікована 2000 року у газеті «Дзеркало тижня»: «Так в умовах панування тоталітаризму на одній шостій земної суші народилася й утвердилася університетська система журналістської освіти з її певними позитивними ознаками у порівнянні з партійними кузнями штампування підручних і з тими вадами, які були притаманні тогочасній освіті взагалі та загальним місцем факультетів журналістики в університетській ієрархії» [15].

«У 1953 р. засновано спочатку відділення журналістики на філологічному факультеті, а в 1954 р. – факультет журналістики у Львівському державному університеті імені Івана Франка. Ці журфаки в двох українських університетах і здійснювали в 1950–1980-ті роки підготовку фахівців для нашої країни» [12].

Двох українських факультетів журналістики було недостатньо для підготовки великої кількості спеціалістів, тому кадровий склад журналістів України формувався як з випускників українських закладів вищої освіти, так і частини випускників російських навчальних закладів.

Багато з підготовлених в іншій країні фахівців не сприйняли незалежність України, волелюбність українського народу і його бажання жити у власній суверенній державі. Вони почали виступати проти концепції української незалежності та державної мови, здійснюючи деструктивні дії щодо молоді держави. «Тому у суспільній свідомості назрівало розуміння того, що підготовка спеціалістів для масово-інформаційної діяльності в Україні мусить здійснюватися в українських вищих навчальних закладах, де молоді люди разом з аспектами професійної майстерності вивчатимуть історію України, українську мову та практичну стилістику, слухатимуть українською мовою базові навчальні дисципліни, виростатимуть патріотами своєї Батьківщини й вірними синами свого народу» [12].

Після здобуття Україною незалежності, 1991 року Верховна Рада прийняла Закон України «Про освіту». Він став основою для реорганізації та розвитку освітньої системи, журналістська освіта як перспективний напрям почала поширюватися в університетах держави.

Журналістська освіта – явище ХХ століття. Саме в цей час журналістика почала відігравати важливу роль у житті суспільства і перестала залишатися осторонь наукових досліджень.

Станом на 2024 рік, за даними Міністерства освіти і науки України, у нашій державі функціонує близько 80 навчальних закладів, які ведуть підготовку фахівців із професійного спрямування «Журналістика». Ці заклади пропонують освітні програми різних рівнів акредитації, забезпечуючи підготовку кваліфікованих фахівців у сфері медіа та комунікації.

На думку Володимира Здорогеги, справжнім професіоналом у журналістиці можна стати лише тоді, коли людина усвідомлює велику місію мас-медіа і свою роль у її реалізації. Як він зазначає у статті «Менше любительства та експромту» [11] 2005 року в газеті «Дзеркало тижня»: «Необхідне глибоке усвідомлення всім суспільством, і насамперед його керівною, бізнесовою елітою, місця та ролі мас-медіа. ЗМІ не можна розглядати у відриві ні від суспільства, ні від глобальних масово-комунікаційних процесів у світі» [11].

Професіоналізм, на думку вченого, – це вміння оволодіти цілим комплексом організаційно-редакційних та літературно-творчих навиків. «До того ж, журналіст сьогодні – ще й підприємець, менеджер, який повинен вміти рахувати, вміло продати свій товар, знайти вигідну рекламу і мецената» [15], – пише Володимир Здорогега, посилаючись на універсальність журналістського фаху на конкурентному ринку праці. Він вважає, що низький рівень професіоналізму може бути обумовлений двома чинниками: бідністю журналістів і недосконалістю системи державного управління. На думку Здорогеги, професіоналом в Україні не може бути той, хто не знає державної мови.

Вчений зазначає, що «журналістська праця – не просто вміння вправно написати замітку чи статтю, хоч ці ази ремесла треба засвоїти, а своєрідний спосіб сприйняття світу, спосіб бачення реальності, спосіб мислення і світовідчуття, спосіб існування і усвідомлення себе у неспокійному житті» [15]. Важливим для журналіста є не те, як сказати, а насамперед, що сказати. Чесний журналіст повинен мати якісну освіту, вміти аналізувати, мати відчуття мужності та високої моральності. Не випадково, як зауважив Здорогега, у всьому світі домінуючою стала університетська система освіти журналістів.

«Уважний аналіз нашого та зарубіжного досвіду свідчить, що незадоволеними власною підготовкою є три категорії випускників: ті, які самі не вчилися, а чекали, що їх навчать, ті, які надіялися, що їх університет наділить

талантом, а університет цього зробити не зміг і ніколи не зможе, нарешті, ті, яким факультет чи інститут дав замало для того, щоб успішно виконувати складні функції журналіста-аналітика», – пише професор Володимир Здоровега.

Водночас він був упевнений, що журналістська освіта має свої недоліки, і навіть переживає кризу: «Університет був і у якійсь мірі залишився центром, який готує фахівців і веде наукові дослідження у галузі фундаментальних наук, якими є мова, математика, фізика, хімія, історія і т.д. Прикладна за своїм соціальним призначенням, універсальна за потрібними її адептам знаннями, журналістика далеко не завжди вписується в цю академічну систему... Вона перебуває, як і вся наша освіта, у кризовому стані» [15].

Володимир Здоровега стверджує, що генетичною хворобою радянської системи вищої школи, незважаючи на її успіхи у певних галузях наук, була надмірна централізація і шаблонність. Він зазначає, що вона жорстко регламентувалась, змінити щось було майже неможливо. Система такою і залишилася, попри зміни змісту навчання. Також вчений звертає увагу матеріально-фінансові можливості української школи і науки, які потребують удосконалення.

Він припускає, що, можливо, «найбільша складність організації самого навчального процесу і дозування зусиль самого студента полягає у вмілому поєднанні навчання і посиленої участі у практичній журналістській роботі» [15]. Професор Здоровега пише про своїх студентів-вихованців, які поєднували навчання з практичною журналістською діяльністю «іноді на шкоду чисто академічних успіхів» [15]. Він зазначає: «І хай вони не мають дипломів з відзнакою, але мають роботу і помітні професійні успіхи» [15].

Фундаментальним є твердження Володимира Здоровеги щодо необхідності впровадження і переходу на багатоступеневу форму навчання. «Ми ж до останнього часу мали єдиний вид підготовки журналіста, ім'я якому «спеціаліст» Це означає, що з напівграмотного випускника школи, а сьогодні це переважно

сімнадцятирічні одинадцятикласники, настроєні романтично або й байдуже до всього на світі, мусимо викувати за п'ять-шість років (залежно від форми навчання) журналіста, на всі руки майстра. Як це парадоксально не прозвучить, для одних цього періоду навчання забагато, для інших – явно замало» [15]. На думку Здоровеги, здійснюваний міністерством перехід на багатоступеневу форму навчання вселяє надії на можливі структурні зміни у системі підготовки журналістських кадрів.

Майже ідеальним варіантом і оригінальною формою навчання для тих, хто уже визначився у виборі покликання, на думку Володимира Здоровеги, є здобуття післядипломної вищої освіти. Такий варіант може підійти тим, хто хоче стати дипломованим журналістом. Проте він зазначає, що найболючішим питанням для підготовки журналістів є питання відбору найздібніших людей, бо «вже у самому виборі молоді людини, її бажанні «хочу бути журналістом» є щось неприродне, бо «хочу» ще не означає «можу» [15].

Професора Здоровегу турбує масове запровадження платного навчання в університетах, адже у разі збільшення кількості платних місць – фаховий відбір зовсім втратить значення. Тоді можна «застосувати лише рибальський принцип якнайширшого закидання сіток. За теорією ймовірності є можливість виловити більш цінного і продуктивного малька» [15].

Ще одна тенденція, що викликає у нього занепокоєння, – це поверхове уявлення про галузь знань, низький рівень підготовки та професіоналізму у ставленні молоді до майбутньої професії, яка, так би мовити, не потребує ні фахових знань, ні особливих розумових зусиль.

Отже, Володимир Здоровега впевнений, що «для журналіста не буває зайвих знань» [15]. На його думку, найголовнішими завданнями університету є: навчити вчитися, виховати у майбутніх фахівців жагу знань і вміння їх самостійно поповнювати. А «мас-медіа, у міру зростання їх авторитету й економічного

благополуччя, наповнюватимуться талановитими людьми. Марно очікувати, що університети, хоч би як поліпшувався у них навчальний процес, постачатимуть редакціям із конвеєра готовеньких професіоналів. Журналістами стають у редакціях. І цьому повинні сприяти самі ЗМІ, творчо і, можливо, навіть матеріально. Вони разом із відповідними державними установами, творчими об'єднаннями мають дбати про постійну перепідготовку журналістів» [11].

2. Виклики сучасності

Сучасна журналістика в Україні та журналістська освіта, зокрема, стикається з проблемами глобального характеру. Як зазначає Борис Потятиник, доктор філологічних наук, професор Школи журналістики і комунікації УКУ в одному зі своїх інтерв'ю для видання «Детектор медіа» [2]: «Якщо говоримо про якісний вимір журналістики, а не розважальні медіа і так звану жовту пресу, то їй загрожує вимирання – причому в усьому світі» [2].

Він зазначає, що журналістика впродовж останнього десятиліття подавала помітні ознаки занепаду, серед причин якого: фінанси і технології. «У ХХІ столітті кожний власник ноутбука або смартфона зміг відчувати себе видавцем чи журналістом-аматором. Безповоротно минула властива для попередньої епохи ексклюзивна «сакральність» процедури допуску до ефіру чи друкованої публікації» [2].

Усталені бізнес-моделі, сформовані більше 100 років тому, залишаються у минулому. Ті, які сформувались ще за часів вищезгаданого Джозефа Пулітцера. Борис Потятиник зауважує, що розповсюджені засоби масової комунікації (масова періодика, радіо, телебачення) стали для рекламодавців зручним інструментом приваблювання масової аудиторії. У той час як електронні канали комунікації (інтернет, пошукові системи, соціальні мережі) надали рекламодавцям унікальні можливості пошуку зацікавленої аудиторії без посередництва редакцій. «Багаті і впливові медіаінституції почали стрімко втрачати прибутки, що не могло не призвести до зменшення заробітної платні

журналістів (наприклад, у порівнянні з тими ж таки піарниками) та скорочення робочих місць у редакціях» [2].

Він припускає, що невиправдано високий інтерес молодих людей до бакалаврських програм із журналістики в Україні може бути пов'язаний з тим, що в українській версії журналістської освіти простежується невелика різниця між рекламною діяльністю та незалежною журналістикою. «Тобто значна частина випускників бакалаврських програм із журналістики обирають при працевлаштуванні PR» [2].

Борис Потятиник каже, що: «З погляду фінансових пріоритетів, варто переходити на підготовку медіапрацівників широкого профілю, фахівців з великим діапазоном комунікаційних умінь і знань, як-от підготовка текстових матеріалів, візуалізація, використання соціальних мереж та інших каналів веб-простору, маркетингові комунікації» [2].

Серед можливих шляхів порятунку сучасної журналістики він згадує пошук нових фінансових моделей: неприбуткової журналістики (яка не оподатковується або має значні податкові пільги) та краудфандингу. Борис Потятиник наголошує на тому, що поки невідомо, чи вдасться знайти фінансові моделі, які повернуть високі зарплати журналістам, коли багато спеціалістів перекваліфіковується в рекламників.

На думку професора Потятиника, важливо говорити, що золота ера журналістики минула. «Тобто налаштовувати майбутніх журналістів не так на високі заробітки, як на служіння суспільству, зокрема і з романтичним забарвленням» [2].

Він зауважує, що короткотермінові курси навряд чи становлять серйозну загрозу класичному навчанню і не зможуть замінити повноцінну університетську освіту, адже вони мають певні недоліки. «Людська психіка передбачає, що знання та навички потребують часу для розвитку, а від маси

інформації на інтенсивах часто йде голова обертом. Проходить час, і все вивчене вивірюється, якщо не має нагоди бути втіленим на практиці одразу. Більшість записаних на онлайн-курси не закінчують їх» [2]. Борис Потятиник упевнений в тому, що «передбачити майбутні зміни дуже складно, але реагувати слід обов'язково» [2].

На його думку, мотивовані вступники щорік подають заяви за цією спеціальністю тому, що у нас склалася глибока культура цінності автора і його творчості. «Я б сказав, що це частина людського капіталу, який дуже шкода втратити. З одного боку йдеться про аналітизм, з іншого – про вже згаданий вище романтичний ореол професії: боротьба за правду та вплив на суспільство» [2].

Професор Школи журналістики і комунікації УКУ зазначає, що йому дуже близький напрям універсалізму. А багато професіоналів та роботодавців дотримуються думки: важливо, щоб людина спочатку вміла зв'язно формулювати запитання та формувати свою позицію, а всьому іншому можна навчитися.

Натомість Вікторія Маркова, доктор наук із соціальних комунікацій, професор Харківської державної академії культури бачить потенційну проблему у поширеному універсалізмі освітніх програм при підготовці кадрів серед закладів вищої освіти. Під час свого дослідження «Підготовка здобувачів освіти за спеціальністю 061 Журналістика у ЗВО України: між універсалізмом і спеціалізацією» [10] вона провела типологічний та статистичний аналіз даних з ЄДЕБО за 2023 рік, а також аналіз вибірових ОП щодо репрезентації їх унікальності.

Згідно з результатами, вона прослідкувала таку ситуацію: «Переважною тенденцією в підготовці фахівців за спеціальністю 061 Журналістика є універсалізм, що було виявлено як на рівні назв ОП, так і на рівні їх змісту. Така ситуація не є здоровою, адже конкурувати на ринку освітніх послуг повинні саме

ОП, що можливе за умови їх унікальності – як на рівні назв, так і на рівні запропонованого змісту» [10].

Вікторія Маркова зазначає, що аналіз освітніх пропозицій за рівнями освіти та кількісне співвідношення їх за окремими напрямками діяльності виявив парадоксальну ситуацію: «При незначній кількості галузевої спеціалізації більшість освітніх пропозицій на бакалаврському рівні й значна кількість на магістерському рівні запропоновані саме галузевими ЗВО. Змістовний аналіз ОП, які мали назву «Журналістика» й були запропоновані галузевими ЗВО, показав відсутність галузевої спеціалізації у переважної більшості освітніх пропозицій. Аналіз назв ОП показав, що здебільшого на рівні назв вони не демонструють унікальності» [10].

Дослідниця зауважує, що більшість назв ОП не відповідають основним критеріям неймінгу і не виконують свої функції. Водночас практики зарубіжних ЗВО демонструють різноманіття назв, які відповідають змістовій складовій, що створює здорове конкурентне середовище на ринку освітніх послуг. «Можна припустити, що, вдаючись до універсалізованого підходу як на рівні назви, так і на рівні змісту, українські ЗВО намагаються залучити більшу кількість потенційних абітурієнтів, хибно вважаючи, що звуження в назві призведе до звуження цільової аудиторії. Насправді ж відбувається те, що цільова аудиторія не розуміє, чим освітня програма з назвою «Журналістика» одного ЗВО відрізняється від ОП іншого» [10].

3. Огляд статистичних показників

За даними Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО), у 2023 році на бакалаврські програми в Україні загалом було подано 856 710 заяв від 282 374 вступників. У 2024 році спостерігається зменшення кількості заяв на 33%: 712 817 заяв від 189 463 вступників. Така тенденція загального зменшення кількості вступників поширюється і на окремі спеціальності.

Спеціальність «Журналістика» щороку має високий попит. В останні роки також зберігається інтерес до юридичних, економічних і соціальних наук. Водночас спеціальності, пов'язані з точними науками, як математика та фізика, не є такими популярними, хоча й залишаються критично важливими з огляду на освітні пріоритети країни.

Для порівняння розглянемо дані ЄДЕБО за 2023 рік на прикладі Одеської області.

За спеціальністю 111 «Математика» було подано 34 заяви на вступ до Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. За спеціальністю 014.04 «Середня освіта (Математика)» всього було подано 58 заяв: 40 до «Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського» та 18 до Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Спеціальність 104 «Фізика та астрономія» отримала загалом 29 заяв вступників: 19 на вступ до ОНУ імені І. І. Мечникова та 10 до Національного університету «Одеська політехніка». 014.08 «Середня освіта (Фізика та астрономія)» отримала лише 11 заяв до «ПНПУ імені К.Д. Ушинського».

162 «Біотехнології та біоінженерія» із загальною кількістю заяв – 66. З яких: 57 на вступ до ОНУ імені І. І. Мечникова та 9 до Одеського національного технологічного університету. 45 заяв за спеціальністю 014.05 «Середня освіта (Біологія і здоров'я людини)» – 24 до ОНУ імені І. І. Мечникова та 21 до Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

У той час як, наприклад, за спеціальністю 081 «Право» було подано 4 050 заяв, з яких 2 464 до Національного університету «Одеська юридична академія». 292 «Міжнародні економічні відносини» – 385 заяв, переважна більшість, 153 штуки, до ОНУ імені І. І. Мечникова. А 061 «Журналістика» отримала загалом 551 заяву від вступників, 239 з яких було подано до ОНУ імені І. І. Мечникова.

На прикладі Одеського регіону прослідковуємо, що теза про збереження попиту на юридичні, економічні і соціальні науки підтверджується, порівняно з попитом на прикладні науки.

Більш вагомі показники нам дають загальні дані по Україні за 2023 рік, оприлюднені на ЄДЕБО. Міністерство освіти і науки України зафіксувало наступні цифри:

- на бакалаврську програму за спеціальністю 081 «Право» було подано – 37 796 заяв;
- 061 «Журналістика» – 10 589 заяв;
- 292 «Міжнародні економічні відносини» – 7 646 заяв;
- 162 «Біотехнології та біоінженерія» – 1 845 заяв;
- 111 «Математика» – 1 074 заяви;
- 104 «Фізика та астрономія» – 925 заяв.

На прикладі загальної інформації про подані заяви також можемо простежити певну перевагу соціальних та гуманітарних наук.

На користь аргументу про стабільний попит на спеціальність «Журналістика» розглянемо кількісні показники поданих заяв за період протягом 5 років (враховуючи і довоєнний час). За даними МОН України:

- 2023 р. – 10 589 заяв;
- 2022 р. – 9 040 заяв;
- 2021 р. – 32 153 заяви;
- 2020 р. – 23 280 заяв;
- 2019 р. – 22 458 заяв;

Бачимо, що кількість поданих заяв стабільно висока, тримається в межах однакових показників. У 2022 році спостерігається помітне зменшення

бажаючих здобути журналістську професію, що пов'язано з нестабільною політичною та економічною ситуацією в країні.

Підсумок

На основі історичного огляду розвитку журналістської освіти можна зробити висновок, що її становлення тісно пов'язане з бурхливими змінами в суспільно-політичній ситуації, розвитком технологій та зростанням ролі масової інформації в умовах глобальної комунікації. Журналістика пройшла шлях від неформального мистецтва, яке вимагало насамперед таланту та навичок письма, до інтегрованої системи освіти з академічними стандартами, спрямованими на формування висококваліфікованих фахівців.

Аналіз статистичних показників демонструє стабільно високий попит на спеціальність 061 «Журналістика», незважаючи на зменшення загальної кількості вступників через політичні та економічні виклики сьогодення. Спеціальність залишається серед найпопулярніших гуманітарних напрямів, що вказує на важливість підготовки журналістів для сучасного інформаційного простору. Водночас виявлено парадокс у підходах до освітніх програм, де універсалізм переважає над вузькопрофільною спеціалізацією, що може негативно впливати на якість освітнього процесу.

Саме тому необхідно дослідити мотивацію молодих людей, які обирають журналістику як майбутню професію. Дослідження мотивації корисне для розуміння їхніх очікувань та потреб, може бути використане для вдосконалення освітніх програм. А також може сприяти збереженню цінностей незалежної журналістики та формуванню відповідального ставлення до професії.

ОПИС ПІДГОТОВКИ ПРОЄКТУ

Практична частина диплому реалізована у трьох групах жанрів: інформаційному, аналітичному, художньо-публіцистичному. Складається із серії журналістських матеріалів, об'єднаних спільною темою: аналітичної статті, інтерв'ю, двох портретних нарисів та фейлетону. Вибір жанрів обумовлений особливостями тематики та метою роботи.

Під час роботи над проєктом кваліфікаційної роботи основна увага була приділена написанню п'яти журналістських матеріалів, мета яких – створити образи студентів, які обрали журналістику як майбутній фах, створити образи досвідчених журналістів-практиків та зіставити справжні реалії професії з міркуваннями сучасної молоді.

У своїй роботі я використовувала інтерв'ю не тільки як жанр журналістики, а ще як метод збору інформації для написання журналістського тексту. «Це головний метод збирання інформації в журналістиці, сутність якого полягає в здобутті новин і повідомлень шляхом усного спілкування суб'єкта (журналіста) з об'єктом-ньюзмейкером (політичним діячем, науковцем, митцем чи просто цікавим співрозмовником)» [12].

Для входу до зазначеної теми роботи було проведено декілька глибинних інтерв'ю зі студентами факультету журналістики, реклами та видавничої справи. Всі інтерв'ю надали важливу інформацію для подальшої роботи. Інтерв'ю з Катериною Полтавцевою, студенткою 2-го курсу факультета журналістики, реклами та видавничої справи ОНУ імені І. І. Мечникова стало основою для написання першого матеріалу у жанрі портретного нарису. За визначенням М. Воронової: «Нарис – це самостійний жанр публіцистики, в якому на документальній основі досліджуються важливі суспільно-політичні факти, явища, розкриваються події, в центрі яких є зображення людини» [3].

Одним з видів нарису, який використаний у роботі, став портретний. Мішель Вуароль виділив характерні ознаки портрету: потрібно залишити у читача враження особистого знайомства з героєм нарису; для цього герой має бути присутній протягом усього тексту, зокрема у цитатах, сценах з життя, чітко окреслених рисах зовнішності та характеру [4]. У портретному нарисі з Катериною я намагалася відтворити ті події та факти з її життя, які привели героїню до думки про обрання професії журналіста.

Для написання другого матеріалу було здійснено опитування у форматі Google Forms серед студентів 1-2 курсу факультету журналістики, реклами та видавничої справи Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Як зазначає І. Лубкович: «Масові опитування в журналістиці використовують для, хоч і приблизного, але фіксування громадської думки з приводу певного питання. Не претендуючи на високу точність, такі опитування дають змогу оперативно з'ясувати громадську думку, зокрема окремих верств населення. Їхня перевага – у можливості поєднати в журналістському тексті узагальнену думку з висловлюванням окремих людей» [9]. Він вказує, що такі опитування мас-медіа проводяться досить часто, щоб мати докладне уявлення про деякі явища суспільного життя, про які іншим способом дізнатися просто неможливо.

Також було проведено попереднє вивчення джерел інформації, які можуть надати доступ до статистики про кількість вступників, обсяги державного замовлення, інформацію про заклади освіти та їхні освітні програми. Після вивчення таких джерел, як ЄДЕБО, Освіта.ua, Education.ua, сайт МОН України, розпочалася робота над матеріалом у жанрі аналітичної статті. В якості експертів було обрано журналістів-практиків, яка вже понад 20 років займаються журналістською діяльністю та мають неабиякий професійний досвід: Олену Астрахович та Юлію Сущенко.

У статті для розгляду подаються суспільні явища, які потребують подальших шляхів вирішення теперішньої проблеми або прогнозування ситуації

у майбутньому. В. Здоровега зазначає: «Найпоширенішим, найуніверсальнішим, як уже зазначалося, жанром журналістики є стаття. У статті розвивається чітко визначена думка, у ній співвідносяться певні факти, явища, погляди» [8]. Використовуючи жанр аналітичної статті, я намагалася з'ясувати чим саме зумовлений стабільно високий попит на спеціальність «Журналістика» та які чинники спонукають молодих людей обирати професію журналіста.

Дослідниця О. Гарачковська виокремлює особливу функцію статті, яка «полягає в тому, що стаття пояснює читачам як суспільне, так і особисте значення актуальних процесів, ситуацій, явищ, їх причинно-наслідкові зв'язки й таким чином ініціює роздуми читачів, дії, пов'язані з предметом публікації» [5]. Головна особливість статті полягає не в кількості фактів, а в узагальненнях, що ґрунтуються на переконливій аргументації. Вдала стаття спонукає читача розмірковувати над питаннями, що його цікавлять.

Третій матеріал також було реалізовано у жанрі портретного нарису, основою якого стало інтерв'ю, проведене з тележурналісткою та журналісткою-фрілансером Юлією Сущенко. Слушним є визначення В. Здоровеги: «Нарис – найпоширеніший художньо-публіцистичний жанр, у якому досліджуються реальні життєві явища через людські долі та характеристики з метою впливу на соціальну практику, формування особистості, її орієнтації у системі соціально-політичних і духовних цінностей» [8]. Метою портретного нарису було продемонструвати професійний шлях героїні, яка з дитинства мріяла стати журналісткою, але незаплановані обставини відтермінували її мрії. В. Здоровега зазначає, що саме нарис є одним з найбільш людинознавчих жанрів, який зближує журналістику з художньою літературою.

Четвертим матеріалом стало інтерв'ю із журналісткою Оленою Астрахович, яка в професії вже 30 років. З нею ми поговорили про її професійний шлях, сучасний стан журналістики в Україні та виклики для молодого покоління медійників. Т. Приступенко, Р. Радчик, М. Василенко у своєму посібнику

наголошують: «Специфіка інтерв'ю як жанру полягає в тому, що факт, подія, явище, їх суспільно-політичне значення розкриваються через повідомлення, думку компетентного співбесідника, який володіє інформацією» [7]. Дослідники зазначають, що інтерв'ю часто може виступати не лише як самостійний жанровий матеріал, «воно служить лакмусовим папірцем, іспитом на етичну категорію правди, поняття добра і зла, що реалізуються у відповідях респондента в розмові з журналістом» [7].

П'ятим сатиричним жанром у моїй серії журналістських матеріалів став фейлетон під назвою «Як я обирав майбутню професію». «Фейлетон – це художньо-публіцистичний жанр, у якому комічне підґрунтя якихось негативних явищ або ситуацій розкривається шляхом інверсійної, асоціативної розробки теми, з використанням засобів алегоричності, інакомовлення» [7]. Цьому жанру властиві перебільшення, гротеск, іронія, сарказм, у таких творах авторська фантазія більш розкута, вони не претендують на об'єктивність. Завдання фейлетону полягає в емоційно забарвленому висловлюванні авторської позиції.

У своєму фейлетоні явищем для висміювання я обрала надмірну романтизацію журналістської професії та гіперболізовані очікування від навчання в університеті. І. Михайлин зазначає, що «автор обов'язково повинен створити образ негативного явища, події, героя, в осмисленні яких виявити дві найважливіші особливості: показати їх соціальну шкідливість, з одного боку, і розкрити їх комічну сутність, з другого боку» [12].

На думку Т. Приступенко, Р. Радчик, М. Василенко: «Фейлетоніст повинен володіти не лише професійно-теоретичними знаннями з обраного жанру, а й мати природне чуття гумору, енергію сатирика та публіциста, відзначатися громадянським темпераментом, широким світоглядом, інтуїцією, здатністю до асоціативного мислення і алегоричної манери писання» » [7].

ВИСНОВКИ

Дослідивши мотиваційні чинники, які впливають вибір журналістики як майбутньої професії серед сучасної молоді, можна зробити висновок, що найголовнішим чинником є творча складова журналістського фаху.

Отримані дані підтверджують, що творча діяльність та креативність відіграють важливу роль у формуванні цікавості до журналістської професії серед сучасної молоді. Журналістську діяльність респонденти пов'язують із можливістю самовираження та реалізації творчих прагнень, а також з можливостями впливати на суспільну думку, надавати розголосу важливим темам і привертати увагу до актуальних проблем.

Серед молоді, яка обирає професійне спрямування «Журналістика», популярні такі творчі заняття та хобі, як написання віршів, акторська майстерність, малювання, танці, фотографія та відеомонтаж. Респонденти зазначають, що їх приваблює багатогранність цієї професії і можливість реалізувати себе у багатьох різних сферах цієї галузі в майбутньому.

Переважна більшість опитуваних заявили, що сприймають журналістику як професію, яка дає простір для самовираження та розвитку. Саме творчий компонент змушує їх відчувати себе залученими та мотивованими під час навчання.

Проведені глибинні інтерв'ю та опитування дозволяють зробити висновок, що, окрім особистих творчих прагнень абітурієнта, попит на журналістську кар'єру сьогодні багато в чому залежить від інноваційних можливостей медіа. Студенти прагнуть не лише здобути теоретичні знання та практичні навички, а й реалізовувати власні ідеї, експериментуючи з форматами подачі інформації як майбутні працівники ЗМІ.

Кількісні дані щодо щорічних вступників підтверджують тезу про стабільний попит на спеціальність «Журналістика». За останні 5 років кількість

заяв коливається у межах 20-30 тисяч по Україні, але варто зазначити, що в останні два роки спостерігається певне зниження через нестабільну економічну та політичну ситуацію.

Звертаючись до мети роботи, можна зробити висновок: основний чинник мотивації серед сучасної молоді, а саме творча складова професії, навряд чи допоможе вирішити нагальні проблеми (кризовий стан ЗМІ та ОП). Таку ж думку поділяють і опитані експерти, Олена Астрахович та Юлія Сущенко, які наголошують на тому, що журналістика переважно практична галузь знань, яка потребує базових знань теорії та її застосування у професійній діяльності.

Робота демонструє, що найголовніша мотивація молоді – творчість, а ось питання чи не помиляється молодь у своїх судженнях – тема для окремого дослідження.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Education.ua. Інформація про заклади освіти. URL: <https://www.education.ua/universities/zhurnalistyka/> (дата звернення: 7.11.2024).
2. Борис Потятиник: «Було б добре, якби університети доєдналися до руху порятунку журналістики #SaveJournalism». *Детектор медіа*. 11 лютого 2020. URL: <http://surl.li/zymaua> (дата звернення: 10.11.2024).
3. Воронова М. І. Сучасна портретистика. Проблема жанру. Електронна бібліотека Інституту журналістики. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1308> (дата звернення: 12.11.2024).
4. Вуароль М. Гід газетяра. Київ : Софія-прес, 2003. 64 с.
5. Гарачковська О. О. Жанрові особливості аналітичної журналістики у контексті становлення сучасного інформаційного простору. *Український інформаційний простір*. 2021. Вип. 2 (8). С. 146–154. URL: <http://ukrinfospace.knukim.edu.ua/article/view/245866> (дата звернення: 12.11.2024).
6. ЄДЕБО. Інформація про заклади освіти. URL: <https://vstup2023.edbo.gov.ua/statistics/requests-by-university/> (дата звернення: 7.11.2024).
7. Журналістський фах: газетно-журнальне виробництво : навч. посіб. / Т. О. Приступенко, Р. В. Радчик, М. К. Василенко та ін. ; за ред. В. В. Різуна. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 287 с. URL: <http://surl.li/ovowgy> (дата звернення: 12.11.2024).
8. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : підручник. Львів : ПАІС, 2008. 276 с. URL: <http://surl.li/svqtms> (дата звернення: 12.11.2024).

9. Лубкович І. М. Соціологія і журналістика : пудрічник. Львів : ПАІС, 2009. 232 с. URL: <http://surl.li/jrghlc> (дата звернення: 12.11.2024).
10. Маркова В. Підготовка здобувачів освіти за спеціальністю 061 журналістика у ЗВО України: між універсалізмом і спеціалізацією. *Науковий рецензований журнал «Образ»*. 2024. Вип. 1 (44). С. 178-187. URL: <http://surl.li/lysnbt> (дата звернення: 10.11.2024).
11. Менше любителства та експромту. *Дзеркало тижня*. 10 червня 2005. URL: <http://surl.li/uapvap> (дата звернення: 10.11.2024).
12. Михайлин І. Л. Основи журналістики : підручник. Київ : Центр учб. літ., 2011. 496 с. URL: <http://surl.li/lprwdq> (дата звернення: 10.11.2024).
13. Міністерство освіти і науки України. URL: <http://surl.li/xmkuju> (дата звернення: 7.11.2024).
14. Освіта.ua. Інформація про заклади освіти. URL: <https://osvita.ua/> (дата звернення: 7.11.2024).
15. Підготовка журналістів: погляди збоку і зсередини. *Дзеркало тижня*. 6 жовтня 2000. URL: <http://surl.li/dvoziq> (дата звернення: 10.11.2024).
16. Про освіту : Закон України від 23 трав. 1991 р. № 1060-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> (дата звернення: 10.11.2024).

ДОДАТКИ

Особистість в деталях: Катерина Полтавцева про вибір майбутнього фаху

«Мені подобається перспективність цієї професії, насправді журналістика дуже багатогранна... Коли ти вступаєш на журналістику, ти можеш спробувати все і одразу».

Щойно вступивши на факультет журналістики, реклами та видавничої справи, Катерина розпочинає новий цікавий розділ свого життя на найближчі чотири роки. А, якщо пощастить, можливо, і на найближчі п'ять.

Катя народилася та виросла в Одесі, провчилася в школі 11 років, а потім перед нею, як і перед кожним з нас, постав такий важкий, але такий важливий вибір: чого прагне душа та яку професію вибрати.

«Я думала між тим, щоб вступати на театральну майстерність або на філологію, але мені не подобалася подальша перспектива. Мені дуже подобалося театральне мистецтво, але я розуміла, якщо вступлю — треба буде віддавати всю себе цій справі. А, на мою думку, на жаль, на превеликий жаль, наші театри знаходяться в поганому стані, — розповідає Катерина. — Тому я вирішила, що треба шукати якійсь інший варіант, і зупинилася на журналістиці. Як на мене, в цій сфері потрібно бути творчою і мені подобається писати, тому це зіграло велику роль».

З самого дитинства Катя займалася різними видами творчої діяльності, була активною та допитливою дитиною. *«Можна сказати, що я обрала журналістику тому, що мені хотілося продовжити свої творчі заняття. Насправді чим я тільки не займалася, — ділиться вона, — і акторською майстерністю, і співала, і малювала, і писала трохи».*

Хист до написання маленьких розповідей у неї виник завдяки малюванню. Катя вигадувала різних героїв, малювала їх, а потім прописувала кожному з них

особисту історію. Фантазії ніколи не бракувало, тож реальні та фентезі-герої поступово оживали на аркушах дівчини та проживали своє цікаве уявне життя.

У шкільні роки свій потяг до написання історій вона могла розвивати завдяки деяким предметам. *«На уроках української і зарубіжної літератури нам давали завдання написати есе за темами творів різних авторів, яких ми вивчали. Це було доволі цікаво, — пригадує Катя. — Іноді складно, звичайно, тому що не хотілося. В школі, мені здається, у всіх так буває, що не дуже хочеться робити домашнє завдання. Але, якщо ти спіймав оце натхнення для написання, то воно йшло дуже приємно. Тому писати мені цікаво».*

Вона не з тих, хто з дитинства мріяв потрапити у тележурналістику або стати славнозвісним шукачем правди на сторінках преси. Катя змалечку захоплювалася музикою, творчій шлях дівчини розпочався з 5-ти років, коли за ініціативою мами вона почала займатися співами у центрі творчості.

«Моя мама взагалі не пов'язана з творчою діяльністю, але в свої шкільні роки вона дуже хотіла співати у хорі. І коли в неї вже з'явилася я, вона вирішила віддати мене на вокал. Ну знаєте, як кажуть, що батьки втілюють у своїх дітях власні мрії. Але, на щастя, на дуже велике щастя, в мене склалися гарні стосунки з творчістю і це не було через силу, я ніколи не займалася через силу, мені дійсно подобалось!».

Перша роль, яку Катя, будучи маленькою дівчинкою, зіграла на сцені, була Мавка Лесі Українки (мається на увазі героїня драми-феєрії «Лісова пісня»).

«Мене тоді запросили на конкурс, де треба було представити себе: записати короткий ролик, заспівати пісню, розказати вірш і зробити якусь маленьку сценку, саме театральну. Я пам'ятаю, що мені виділили педагога, молоду дівчину, її теж звали Катя, вона зі мною репетирувала Мавку. Це перше, що я зіграла на сцені, — ділиться теплими спогадами дівчина.

Вона працювала в цьому центрі і проводила заняття з акторської майстерності, ми з нею дуже здружилися. Катерина сказала, що я гарно зіграла і запросила мене до себе займатися. Я тоді сказала мамі, що дуже хочу, і вона мене віддала туди. Але потім, через деякі обставини, Катерина припинила займатися цією справою, а я не хотіла залишати ані вокал, ані акторську справу, тому я пішла до театральної школи».

Протягом усього творчого шляху Каті мама завжди підтримувала її починання, прагнення та ідеї. Вона не пропускала жодного її виступу або вистави. *«Я одна в родині і доволі пізня дитина, тому... мене мої батьки люблять. І тому моя мама завжди мене підтримує в усьому, бо вона хоче, щоб в мене все було добре. Вона дуже хотіла собі дитину, доньку, і в неї все ж таки з'явилася я!»,* — щиро розповідає мені Катя, а я, чесно кажучи, не можу стримати усмішки.

Вибір майбутньої спеціальності дійсно є емоційно напруженим періодом, адже юна особистість повинна прийняти важливе рішення. Віра у здібності дитини допомагає їй впевненіше йти до своїх цілей, не боятися наробити помилок та навчитися новому. Головне пам'ятати, що будь-який вибір – це не вирок, завжди можна переобирати.

«Моя мама мріяла, щоб я вступила на міжнародні відносини, але вона завжди казала мені, що так, я хочу, але неважливо, що я хочу, важливо – що хочеш ти! Якщо ти підеш туди, куди тобі подобається, я не буду проти. Обирай, що хочеш, головне, щоб воно подобалося тобі, — пригадує Катя. *— Мама взагалі не була проти, того щоб я вступила на якусь творчу спеціальність, журналістика її влаштовувала».*

Серед майбутніх варіантів професії Катерина також розглядала можливість вступу на філологічний факультет, проте зізналася, що її бентежить питання: де працювати після отримання відповідного фаху?

«Мені дуже подобається англійська мова і я її добре знаю, але... Мене трошки відштовхувала думка про те, ким я буду після університету. Я розумію, що є багато варіантів, після того як ти отримаєш філологічну освіту, однак, — ділиться сумнівами вона, — два найбільш розповсюджених: це, власне, педагоги або перекладачі. Можливо, якби перекладач мене ще влаштував, то викладати я не дуже хочу. Мені здалося, що навчання там буде не таким цікавим, як на журналістиці».

Останні місяці шкільного життя довелося провести на дистанційному навчанні через пандемію коронавірусу. Катя добре вчилася, готувалася до здачі НМТ і дуже переймалася, бо найняти репетитора можливості не було, а математику треба було якось скласти для вступу.

«У мене дуже погані стосунки з математикою, фізикою, і всім, що далі по списку. Це взагалі не мої предмети. У мене за всі предмети стояла оцінка 11, крім математики, точних наук, там в мене було 8... Але насправді до п'ятого класу в мене були нормальні оцінки з математики, а потім нам змінили викладача, — пригадує Катя. — Так би мовити, у всіх свої недоліки, і мій недолік – це математика... Тому я і розглядала варіант журналістики, філології або акторської майстерності».

Дівчина поділилася, що ідеї взагалі не вступати до ВНЗ після завершення навчання у школі у неї ніколи не виникало.

«Я взагалі не розглядала цей варіант, мені здається, що освіту варто отримати якомога раніше, — каже вона. — Я розумію, звичайно, коли тобі виповняється 20 років, перед тобою не зачиняються жодні двері і ти можеш вступити на іншу спеціальність, до іншого університету. І можливостей купа, і заочна форма, і денна форма навчання, але я для себе вирішила, що, для власного спокою, я хочу вступити в університет одразу після школи».

Катерина розглядала варіанти вступу в іншому місті, але зрештою вирішила вступити у рідній Одесі. *«Я орієнтувалася, власне, на відгуки про ВНЗ, також переглядала рейтинг навчальних закладів України. Для мене було пріоритетом, щоб навчальний заклад був державним, бо це дає якусь стабільність. Я гуглила, шукала про освіту журналіста, моїми основними джерелами про наш університет стали сайти університету та факультету. Там ознайомила з інформацією, передивилася освітні програми, склад викладачів».*

Неабияке враження на Катю справив день відкритих дверей на факультеті журналістики, реклами та видавничої справи, який вона, до речі, відвідала двічі. Як сумлінний абітурієнт вона навіть відвідувала приймальну комісію ОНУ ще взимку 22-го року, щоб дізнатися умови вступу та встигнути підготуватися заздалегідь.

«Інформація була цікава. На дні відкритих дверей нам розповідали про діяльність факультету, показували роботи студентів, розповідали про освітній процес, що також є можливість поїхати навчатися за обміном в іншу країну. Мені здається, що це дуже крутий досвід, — каже дівчина. — У нас ще була зустріч із деканом факультету, ми поспілкувалися з нею і після цього я для себе зрозуміла, що треба обирати цей навчальний заклад».

«Я не мріяла з дитинства стати журналістом, я просто, як звичайна людина, читала якісь новини, статті, дописи у медіа на теми, які мене цікавили», — усміхається Катя.

«Мені подобається перспективність цієї професії, насправді журналістика дуже багатогранна... Коли ти вступаєш на журналістику, ти можеш спробувати все і одразу. Я впевнилася в цьому на першому курсі, власне. Можливо, це стереотип, що журналісти тільки пишуть, але зараз ми займаємося і зйомками, і фото, і пишемо також в газетних редакціях, і, насправді, це дуже цікаво і я не жалкую, що обрала цю спеціальність!».

- **А як, на твою думку, журналістика взагалі пов'язана з творчістю?**
- Я гадаю, не кожен зможе написати матеріал, який цікаво читати людям. І знову, повертаючись до того, що я мала трохи досвіду написання текстів, мені здається, що для цього потрібна якась творчість, саме щоб грати зі словами. Я розумію, що журналістика – це не література, маю на увазі, не художня література. Це трошки різні речі, але все одно, вміти володіти мовою і словами дуже важливо для журналіста. Ну і також, щоб робити якісь репортажі або фотоматеріали, треба підходити до цього з хистом, з особливим поглядом, і знати, що ти робиш.

Катерина поки ще не загадує наперед, але зізнається, що після завершення навчання, хотіла б піти працювати у редакцію, писати для різних видань. Їй також подобається працювати з фото та відеоматеріалами, тому в майбутньому розглядає напрям фотожурналістики.

«Мені дуже подобається навчання в університеті, хоча в школі нас завжди залякували, що в університеті буде ще гірше, ніж в школі, — сміється Катя, — а все виявилося навпаки! Ти якщо робиш, то робиш, якщо не робиш, тоді це твої проблеми. І все так спокійно, нема нічого такого страшного.... З того, чим нас лякали у школі. Я дуже приємно здивована».

Катерина амбітна та цілеспрямована студентка, вона щиро зізнається, що оптимістично налаштована до майбутніх подарунків долі.

Творчий шлях привів її саме до цієї професії, а попереду на неї чекає купа пригод, пов'язаних зі словом «журналістика».

Вікторія Похільченко

Чому молодь обирає журналістику

У сучасних реаліях, де медіаіндустрія характеризується динамічними змінами, діджиталізацією та підвищенням ролі інформації, інтерес до традиційних ЗМІ поступово спадає, породжуючи кризу довіри до журналістики. Тоді як молоді люди шукають можливість самореалізації та знаходять її у цій спеціальності.

Спеціальність «Журналістика» стабільно має високий попит, у багато разів перевищуючи такі спеціальності, як, наприклад математика чи фізика. Для прикладу: в Одеській області у 2023 році, за даними ЄДЕБО, на спеціальність «Журналістика» було подано 551 заяву від вступників, а на спеціальності «Математика» та «Середня освіта (Математика)» разом було подано 92 заяви. Така ж тенденція простежується і загалом по Україні. Міністерство освіти і науки України зафіксувало наступні цифри: на бакалаврську програму за спеціальністю 061 «Журналістика» було подано 10 589 заяв, а за спеціальністю 111 «Математика» – всього 1 074 заяви.

Але чим саме журналістський фах настільки приваблює сучасну молодь?

Як вважає молодь. З метою дізнатися відповідь на це питання було проведено три глибинні інтерв'ю зі студентами факультету журналістики, реклами та видавничої справи, які нещодавно обрали професію.

За попередніми результатами вдалося дізнатися, що молоді люди переважно шукають можливість самовираження та творчої реалізації, що робить журналістику потенційно привабливим напрямом професійного розвитку. Особлива увага при виборі майбутнього фаху приділяється творчій складовій. Наприклад, як зазначили кілька респондентів:

«Можна сказати, що я обрала журналістику тому, що мені хотілося продовжити свої творчі заняття. Я з самого дитинства співала, займалася акторською майстерністю, малювала, і навіть писала трохи».

«Обрав журналістику тому, що це творчість, порив, у якому ніколи не буде сумно. Це те, що надихає прокидатися кожен день, щоб прожити його набагато краще».

«Журналіст – це передусім творча та креативна особа, яка вміє оперативно, етично, але яскраво й цікаво презентувати себе та висвітлену інформацію для аудиторії».

«Журналістика поєднує аналітичне мислення з креативними підходами, дозволяючи не лише інформувати, але й надихати, провокувати на роздуми і створювати нові перспективи для аудиторії».

Щоб розібратися глибше, нами було проведено опитування у форматі Google Forms серед молодих людей, які обрали для себе відповідну спеціальність. Опитування проводилося серед здобувачів освіти 1-2 курсів ОНУ імені І. І. Мечникова. Загалом взяли участь 29 людей.

Спочатку ми запропонували респондентам суб'єктивно оцінити, наскільки вони є творчими особистостями за шкалою від 1 до 10, де 10 – максимум, а – 1 мінімум.

Згідно з отриманими результатами: оцінки 1, 2 та 3 не отримали жодної відповіді, оцінка 4 отримала одну відповідь, а 5 отримала дві відповіді. Чотири респонденти оцінили себе на 9 балів, по п'ять відповідей отримали оцінки 6, 7 та 10. Лідером стала оцінка 8, якій віддали прихильність семеро респондентів.

Далі було поставлено кілька закритих запитань, на які потрібно було відповісти «так» чи «ні».

Запитання «Ви гуманітарій за складом мислення?» отримало 25 схвальних відповідей і лише 4 «ні».

Отже, на факультет журналістики прийшли навчатися люди, які вважають себе творчими особистостями та гуманітаріями за складом мислення.

Існує думка про те, що переважна більшість молоді вважає гуманітарні предмети легшими для вивчення, порівняно з точними науками, які часто вимагають високих знань у математиці, фізиці, біології або хімії. Вступники можуть розглядати гуманітарні спеціальності як менш стресові, що значно впливає на їх вибір.

Для того, аби дізнатися особисті уподобання вступників було сформовано два подібні питання: «Чи подобаються Вам природничі науки (наприклад, біологія)?» та «Чи подобаються Вам точні науки (наприклад, математика)?».

Відповіді розділилися: прихильність до біології виявило 12 респондентів, решта 17 осіб зазначили, що їм цей предмет не подобається. У той час як прихильність до математики виявило 11 осіб, 18 обрали відповідь «ні».

Бачимо, що стверджувати, що всі, хто обирає саме цю спеціальність, роблять це через страх перед точними та природничими науками все ж таки не варто. Не всі.

Гуманітарні та соціальні науки часто асоціюються з престижем та здаються абітурієнтам більш перспективними для здобуття різних професій у сфері державного управління, медіа чи соціальних службах. На їхню думку, вони дозволяють мати гнучкі кар'єрні перспективи, що важливо за умов змінного ринку праці. Принаймні так вважають кілька з опитуваних:

«Для мене журналістика – це можливість проявити себе та відкрити в собі щось нове, це воля фантазії, можливість спробувати себе у різних сферах однієї професії. Можливість не зупинятися на чомусь одному».

«Я вважаю, що це круто, що нас готують як універсальних журналістів, бо ми зможемо не лише писати, а й проявити себе у різних сферах. Я поки не знаю, де працюватиму після закінчення навчання, але навички мати важливо».

Окрему увагу слід приділити саме творчій складовій, адже з журналістикою у респондентів асоціюється можливість самовиразитися та

реалізувати свої творчі амбіції. А також можливість принести користь та зробити щось добре для суспільства.

Більшість опитуваних зауважили, що, на їхню думку, ця галузь знань багатогранна та дає можливість розвиватися в багатьох різних напрямках. Неодноразово під час інтерв'ю можна було почути фразу – *«Навчаючись на факультеті журналістики можна спробувати все!»*.

Ми попросили студентів відповісти на питання якими творчими видами діяльності вони займалися до вступу до університету і отримали наступні відповіді (ранжування оформлене за кількістю згадок):

- Танці – 9
- Малювання – 7
- Фото та відео – 7
- Письменництво – 6
- Написання віршів – 6
- Акторська майстерність – 3

Подібні креативні заняття популярні серед молоді, яка обрала цю спеціальність. Студенти цінують можливість працювати з інформацією, експериментуючи з форматами та використовуючи нестандартні підходи.

Окрім того, що у молоді спеціальність «Журналістика» асоціюється з престижем, вона також асоціюється з довірою та мотивацією брати активну участь у соціальних процесах, впливаючи на формування громадської думки та масових настроїв.

Поставивши відкрите запитання «Що для Вас журналістика?» ми отримали такі відповіді (ранжування оформлене за кількістю згадок):

- Донести правду, донести інформацію світу, привернути увагу суспільства до важливих проблем сьогодення – 10
- Сенс життя, робота мрії, майбутнє, якому хочеться присвятити життя – 10

- Можливість реалізації невичерпного творчого потенціалу – 6
- Просто цікава спеціальність, отримали бюджетне місце, обирали куди вступати не абітурієнти – 3

З цього випливає цікавий висновок: незважаючи на поширений стереотип щодо інфантильності молоді, за яку все вирішують батьки, більшість наших респондентів ухвалювали рішення про вибір професії самостійно.

Більшість опитуваних зазначає, що розглядає цю професію як таку, що дає простір для самовираження та самореалізації. Творчі аспекти журналістської професії дозволяють їм відчувати себе залученими та мотивованими до професійного зростання.

Насамкінець ми попросили студентів написати критерії, за якими вони обирали ВНЗ. Серед найчастіше згадуваних опинилися: престиж та репутація закладу вищої освіти, а також рекомендації та відгуки знайомих/друзів/родичів.

Отже, результати опитування підтверджують, що саме творчість відіграє важливу роль у формуванні інтересу до журналістської професії серед молодого покоління. І саме вона є важливим чинником популяризації, що сприяє здобуттю відповідної освіти.

А як вважають досвідчені журналісти. Із питанням про вплив творчого аспекту на підвищення попиту на спеціальність звернулися до Олени Астрахович, яка вже 30 років плідно працює у медіасередовищі. Що ж такого творчого є у цій професії на думку журналіста-практика?

«Мені здається, що пісні і танці не мають нічого спільного з журналістикою, звичайно, але будь-яка думка має право на існування. Як людині у професії, мені це дивно чути, однак я суджу з практичної точки зору», — каже Олена. «Мій вибір був свідомим, особисто для мене журналістика – це про аналіз, навички критичного мислення, вміння глибоко зануритися у тему дослідження, вміння володіти словом та впроваджувати зміни. Мені здається, відбулося зміщення акцентів».

З подібним питанням звернулися також до тележурналістки та журналістки-фрілансера Юлії Сущенко.

«Чесно кажучи, я вважаю, що у журналістиці є лише дві важливі складові: теорія та практика. І ця професія більше про практику», — ділиться думками Юлія. «Потрібно багато працювати, щоб уміти достукатися до інших, якщо це потрібно, звісно. Безсумнівно, це дуже цікава професія, але я не сказала б, що тут багато що вирішує творчість. Швидше навпаки... Можу лише погодитись про пошук натхнення до написання, бо іноді від цього залежить якість кінцевого матеріалу».

Бачимо, що думки медійників у цьому аспекті дещо збігаються, але майже повністю відрізняються від думок студентів, які лише починають отримувати професійні навички та прагнуть випробувати себе у цій професії.

На думку студентів, саме журналістика відкриває можливості для самовираження через текст, аудіо- та відеоформати. Молодь прагне розповідати історії оригінальними способами, а ця професія дозволяє створювати контент, використовуючи індивідуальний стиль та підхід.

Сучасні медіа постійно еволюціонують та дають простір для інноваційних ідей. Журналісти можуть створювати нові форми подання інформації, використовувати інтерактивні платформи та новітні технології, що також приваблює молодь, яка прагне експериментувати.

Результати опитування демонструють: професія журналіста підходить для тих, хто хоче поєднати свою креативність із впливом на суспільство, дати голос ідеям, які можуть змінювати світ, та створювати унікальний інформаційний контент.

Вікторія Похільченко

«Практика, практика, і ще раз практика»: Юлія Сущенко про роботу журналіста

Про творчий шлях, від дитячих мрій до роботи на телебаченні, про складнощі, з якими стикалася, про зміни, які відбулися в галузі журналістики. Юлія Сущенко ділиться власним досвідом та порадами для молодих медійників.

Життя бентежне, але таке натхненне та цікаве...

Маленька дівчинка Юля з дитинства мріяла про професію журналіста, журналістика її захоплювала та неабияк приваблювала. Не раз вона уявляла себе диктором на радіо, редактором матеріалів в газеті або кореспондентом на телебаченні. *«Коли я була маленькою, я пам'ятаю, я дуже часто грала в радіо і в телевізор. Я брала газети, які виписувала бабуся, та зачитувала ці новини як диктор телебачення»,* — ділиться спогадами Юлія.

Однак Юлі довелось досить рано подорослішати. У свої 16 років вона вийшла заміж, майже у 17 народила дитину. *«Це було у мої шкільні роки, скажімо так, це був 10-й клас. А через два роки мої батьки поїхали, моя сім'я емігрувала до США. Я залишилася в Одесі з чоловіком, з дитиною, в мене вже була окрема родина».*

Доросла, через обставини, дівчинка Юля приміряла на себе різні професії, захоплювалася історією, але про журналістику мріяти не переставала. Мрії мріями, однак надворі тоді були суворі 90-ті роки, кінець 80-х, якраз розвал союзу. *«Зрозуміло, що там ні про яку роботу журналістом мови взагалі бути й не могло, всі були зайняті іншим, займалися бізнесом, щось продавали, — розповідає Юлія. — Ну і ми з чоловіком теж займалися подібною підприємницькою діяльністю, він їздив до Туреччини, я була з дитиною вдома, продавали разом на 7-му кілометрі...».*

Бабуся Юлі була наполегливою ентузіасткою, завжди допомагала з правнучкою, але свою онучку все ж таки вмовила піти вчитися. *«Бабуся моя мене добила зі своїм "треба йти вчитися, треба йти вчитися", ну я і пішла, — розповідає та сміється Юлія. — І я вступила на філологічний факультет ОНУ імені І. І. Мечникова, на заочне відділення російської мови та літератури».*

Тоді Юлі здавалося, що це може стати тим, чим їй цікаво буде займатися, однак, провчившись два роки, вона покинула навчання. *«Мені було зовсім не цікаво, це було зовсім не те, що я собі уявляла. Я не бачила сенсу витратити свій час», — ділиться вона. — «В мої юні роки не було де навчатися саме журналістиці, тоді ще не існувало подібних факультетів, але ж це не заважало мені далі мріяти».*

Під час навчання на філологічному факультеті у Юлі з'явилася подружка, яка на той час вже працювала асистентом режисера на одеському телебаченні. Вони продовжували спілкуватися навіть після того, як Юля кинула навчання. Саме від неї Юлії надійшла пропозиція, яка завжди фігурувала у її дитячих фантазіях. *«Вона мене запитала чи не хочу я попрацювати на телебаченні, а я тоді подумала божже, це ж моя мрія, звичайно хочу!», — розповідає із захопленням Юлія.*

Так Юля потрапила на посаду секретаря до однієї з редакцій. *«Це був кінець 90-х, я тоді працювала ще секретарем в агентстві нерухомості, розлучалася з чоловіком, шукала, де можна заробити більше грошей, — ділиться вона. — На студії в мене була дуже смішна зарплата, я отримувала десь 30 доларів, будучи секретарем в агентстві отримувала 50... Але зрозуміло, що на 30 доларів прожити важче було, тим паче з дитиною. Звичайно, батьки мені допомагали фінансово, надсилали гроші, підтримували».*

Попрацювавши декілька місяців секретарем, Юля побачила, які перспективи можуть відкритися далі, тож їй захотілось більшого. Вона

цікавилася технікою, почала навчатися на посаду помічника режисера. Подружка, яка запросила Юлю попрацювати на телебаченні, допомагала опанувати нову технічну спеціальність. *«Багато років я працювала асистентом режисера, років 6 точно, мабуть. Аж поки не звільнилася ставка режисера і мені запропонували підвищення»,* — розповідає вона.

Маленька мрійлива дівчинка всередині Юлі тріумфувала від радості. Звичайно, вона охоче погодилася б, менше роботи, більше зарплата, навіть відмовлятися? *«Але була проблема, у мене не було вищої освіти, — каже Юля, — і мені сказали, ну давай, вирішуй, треба щось робити, треба освіта».*

На той момент вже з'явилися інші факультети, з'явилася журналістика на філологічному факультеті ОНУ, але Юля категорично не хотіла повертатися на філологічний. Тому обрала філософський факультет, відновилася на другому курсі заочного відділення культурології. Вона продовжувала плідно працювати на студії, паралельно навчалася та виховувала дитину.

«Я така людина, яка довго не може постійно сидіти на одному місці. Я встигла попрацювати в різних редакціях, і в новинах, і в музичних редакціях, тож якось я взяла до рук камеру і почала знімати, — розповідає Юля. — Мені це теж було цікаво, тому що дуже часто під час зйомок бувало так, що оператор знімає щось по-своєму, а не так, як ти хотів. Тому я навчилася знімати та монтувати... Тоді ще були здорові старі камери, касетні такі».

Юлія Сущенко стала другою жінкою-оператором в Одесі. *«Першою була Оля Гореньова, вона працювала у телекомпанії «Нова Одеса», на кіностудії довгий час, на телебаченні також. А я була другою тоді!».*

Час минав, Юля захотіла ще більшого, захотіла стати редактором та спробувати себе у журналістиці. *«Я почала потихеньку, просто для себе, це не за гроші було, робити якісь цікаві сюжети. Такі легкі, tiny lifestyle, там щось*

про історію міста, інтерв'ю брала, нові цікаві теми шукала», — розповідає вона. «Зазвичай для такого формату роботи в редакції ніколи не вистачало людей, не вистачало вічно ресурсів, і ось я потихеньку стала це знімати, робити... всім сподобалося».

Після закінчення навчання в університеті Юля стала журналістом у редакції новин. *«Якраз настала ця нова ера медіа, з'явився твіттер, з'явився фейсбук. І я пам'ятаю, взяла участь в одній програмі від «Інтерньюз-Україна». І саме тоді ми вчилися тому, що журналіст не просто виїжджає на місце події і пише матеріал, а він ще сам знімає на мобільний телефон, фотографує, фіксує все. Бо саме тоді з'явилися перші мобільні телефони з камерами», — ділиться спогадами Юлія.*

А потім почалася низка цікавого досвіду у професійному полі: 2009 року Юлю запросили працювати регіональним журналістом у запорізьке медіа, пізніше Юля була регіональним журналістом на київському економічному телеканалі, працювала регіональним кореспондентом на всеукраїнському каналі «Новини 24», писала для різних медіа, відвідувала саміти, тренінги та конференції з підвищення кваліфікації.

«У такому режимі я працювала декілька років. Дуже інтенсивно, цікаво та захоплююче, — розповідає Юлія. — Багато всього було вкладено: сил, емоцій, часу... Я так пропрацювала до осені 2013 року, якраз у жовтні я звільнилася».

Коли 2010 року до влади в країні прийшов Янукович В. Ф. почалися зміни, але поступово для Юлі настала точка неповернення. *«У нас на студії кілька разів змінювалося керівництво. І змінювалося не на краще. Цензура була досить сильною. Тобто ти міг погоджуватись, міг не погоджуватися, ніхто не змушував. Але іноді в тебе просто не було вибору, — ділиться професійним досвідом Юля. — Ось тебе, наприклад, посилають разом із якимось депутатом їхати до області. І ти їдеш, і маєш писати тільки про його великі справи».*

«Ти постійно мав писати лише заказуху, джинсу, як зараз кажуть, — відверто ділиться вона, — а це і не дивно. Наше державне телебачення фінансувалося нашою обласною одеською радою, тобто ми повністю були у їхньому підпорядкуванні, і всі програми були пов'язані саме з цими обласними структурами. Ми нічого не могли сказати кривого про них, у нас ніби з ними контракт і плюс вони ще нам платили гроші. А ще були комерційні договори з окремими депутатами або з управліннями, вони офіційно платили до бюджету, студії надходили гроші і ми ще з цього отримували премії. Загалом, це було вигідно, але єдине — ти повинен був завжди вихвалити і повністю підтримувати керівництво».

Юля зізнається, що навіть у 2013 році зарплата у державній структурі була досить мала, щоб терпіти подібне ставлення і докори совісті за кожен написаний тобою матеріал. Тому вона звільнилася і почала працювати з різними проєктами.

«Після того, як втік Янукович, до нас в Одесу тоді приїжджало багато іноземних журналістів. І мені якось запропонували співпрацювати. Приїжджала знімальна група "Аль-Джазіра", а вони, до речі, платили якісь божевільні гроші на ті часи, від 300 євро в день, — пригадує Юля, — мені можна було просто попрацювати кілька днів на місяць і більше нічим не займатися!», — сміється вона.

Тоді ще не було таких модних слів для визначення того, чим займалася Юлія разом зі знімальною групою "Аль-Джазіра", але зараз це називається фіксерством. *«Наразі це дуже популярно, а тоді воно тільки починалося. Я ще сама не знала, що то таке, потім дізналася, що така людина називається фіксером», — каже Юля. «Я їм знаходила тут героїв, знаходила транспорт, професійного перекладача, якщо потрібно, повністю все готувала до приїзду групи».*

Після цього у 2014 році Юлія мала цікавий досвід співпраці з медійною громадською організацією ІМІ (Інститут масової інформації). Пройшовши конкурс, вона стала регіональним представником. *«А це вже була дуже цікава робота. Я читала багато новин, займалася моніторингом. Коротше кажучи, дивилася телевизор за гроші, — сміється Юля. — Там я дійсно здобула багато якісних знань, відвідувала тренінги на тему медіаграмотності. Нас навчали тому, як відрізняти фейки, ІПСО, верифікувати джерела інформації, дали купу корисних навичок для журналіста. Я знаю, що зараз вже є такі курси, дисципліни, але раніше навіть у ВНЗ такого не було зовсім, а це було б дуже актуально».*

Поступово Юля почала працювати як фрілансер, тож з 2016 року вона пише для одеського регіонального видання «Одеське життя». Це невеликий медіахолдинг, який випускає декілька газет, серед яких: «Одеське життя», «На пенсії», раніше «Дачник». Наразі у своїй діяльності Юлія відійшла від політики та економіки, її матеріали стосуються соціальної, культурної, туристичної та гастрономічної тем.

«До речі, на відміну від багатьох медіа, які постраждали через повномасштабну війну, наш проєкт навпаки навіть розширився. У нас незалежне регулювання, — розповідає Юля, — це було однією з причин, чому я погодилася працювати в цьому виданні. Бо воно не належить жодному з політиків. Власником є наш головний редактор. Можливо, зарплати не такі великі, як у наших колег, але у нас немає жодної політичної цензури, якихось договорників або джінси, яку треба постійно писати».

«Чесно кажучи, на початку повномасштабної війни мені було дуже важко працювати, оскільки я була шокована і просто не могла зосередитися, щоб хоч щось написати. Десь місяць я провела в такому стані, постійно моніторила новини, переживала, мені здається, з усіма таке було тоді».

Юлія також поділилася, що з початком війни виданню стали активно допомагати іноземні організації, оскільки з'явилася велика проблема з нестачею паперу. *«У нас раптово виникла проблема з папером. Коли почалася війна, по-перше, він сильно подорожчав, по-друге, його просто фізично не було в Україні. Всі запаси закінчилися, бо приблизно 90% газетного паперу в Україні, це були поставки з білорусії. Тоді ми отримували гранти на купівлю паперу за кордоном, іноземні колеги дуже допомагали нам!».*

«Ось так уже 20 років «Одеське життя» функціонує, якщо не більше, сподіваюся, так буде й надалі», — усміхається Юлія.

Професія журналіста виробила у Юлі дві корисні звички: не запізнюватися і завжди приходити заздалегідь, а також завжди тримати телефон у беззвучному режимі. *«Це дійсно так, саме тому ми з першого разу не змогли провести цю бесіду, я просто не побачила повідомлення!», — сміється Юля.*

Юлія продовжує працювати журналістом-фрілансером, паралельно веде ще декілька проєктів. Зараз вона дуже захопилася гастрономічною тематикою, проводить тематичні заходи, пов'язані з особливістю української, і не тільки, кухні. З нинішнім чоловіком вони разом пишуть книгу про їжу у світових драматичних творах. *«На жаль, у нас практично немає подібної літератури. У нас тема гастрономії взагалі лише нещодавно заграла по-новому. До того вона вважалася якоюсь другосортною і не було серйозних досліджень на цю тему. Я б хотіла це змінити», — каже героїня.*

«Я вважаю, що журналістам треба постійно практикуватися, немає якоїсь одної теорії на всі випадки життя. Звичайно, існують журналістські стандарти, журналістська етика, вимоги до жанрів, але журналістика — це практика, практика, і ще раз практика», — ділиться думками Юля. *«Зараз взагалі у світі прослідковується тенденція до скорочення друкованих ЗМІ. І не тільки в Україні така проблема, це і на Заході. Там взагалі багато причин, не*

тільки тому, що люди мало читають, просто, наприклад, газети вважаються неекологічними, актуалізується тема збереження довкілля. Це все дуже різні моменти, але вони вимагають нашої уваги».

«Що стосується нашої професії, тут постійно треба вчитися чомусь новому. Вміння вчитися – дуже важлива навичка в сучасному світі. Особливо, коли штучний інтелект настільки сильно інтегрується в наше життя у всіх сферах, — ділиться порадами Юля. — Для журналістів актуально все: тренінги з медичної допомоги, кібербезпеки, медіаграмотності. Зараз існує купа можливостей і треба їх використовувати по максимуму!».

Отже, який висновок?

Не бійтеся мріяти і робити все можливе для здійснення мрій, адже тоді мрії можуть стати реальністю!

Вікторія Похільченко

«Робила на свій страх і ризик, але горіла цією професією»: журналістика очима досвідченого практика

«Коли журналістська робота стає фактором, що впливає на суспільні події та настрої людей, тоді ти розумієш, що займаєшся правильною справою», — про професійний шлях, сучасний стан журналістики в Україні та виклики для молодого покоління розповідає Олена Астрахович.

За плечима у неї багаж професійних навичок та знань, в журналістиці Олена вже 30 років.

«Мені завжди це було цікаво, але здавалося недоступним. У радянські часи вступити на факультет журналістики було майже, ну, не знаю, як злітати в космос, — каже Олена, — хоча, мабуть, злітати в космос було навіть простіше». «Мало де навчали цієї спеціальності, був дуже великий конкурс, тож для себе я обрала історичний факультет, який якраз навчив мене комплексному баченню світу, вмінню ставити питання, аналізувати і робити висновки».

«У мене, звичайно, не було такої історії, що я писала статті з дитинства, просто мене приваблювала ця професія. Хоча я виросла у сім'ї інженерів. Мій тато кораблебудівник, мама інженер-економіст»,

Олена Астрахович прийшла в журналістику 1993 року, після закінчення університету її професійна діяльність розпочалася з роботи в щотижневій газеті «Слово». Вона обіймала посаду кореспондента відділу економіки, писала аналітичні матеріали з відповідної тематики.

«Наш головний редактор на той час, Леонід Капелюшний, завжди казав нам, молодим журналістам, що новини не потрібно шукати, новини треба створювати!».

Деякий час Олена працювала кореспондентом відділу економіки, а після розпочався один із найцікавіших періодів професійного життя – вона почала займатися журналістськими розслідуваннями.

— **Коли Ви почали займатись жанром розслідування?**

— Десь ближче до кінця 90-х, але треба розуміти, що тоді були дуже гучні 90-ті, не кожен був готовий займатися подібним.

— **Розкажіть, будь ласка, розслідування на яку тематику Ви проводили?**

— У мене були гучні розслідування щодо корупції на митниці. Розслідування після якого зі мною навіть судилося наше тодішнє управління міліції, вже тепер поліції. Була велика стаття щодо корупційної схеми в УБОЗі (управління по боротьбі з організованою злочинністю). Матеріали присвячені СБУ, різним силовим структурам, маса всього цікавого.

«Досить широкий спектр тем у мене був, були навіть статті про масонів, про таємні ордени, таке різне», — розповідає Олена.

Пізнаване ім'я в розслідувальній журналістиці Олені зробило велике розслідуванням на початку 2000-х з розпродажу курортних земель в Одесі. Американський фонд TAIEX тоді виділив грант, підтримавши проведення розслідування.

— **А як взагалі виникла ідея такого розслідування?**

— Мається на увазі, великий розпродаж курортних земель: землі дитячих таборів, будинків відпочинку, відомчих санаторіїв. Я тоді часто відвідувала сесії нашої міської ради. Це був період якраз при Боделані. Я просто взяла та почала вивчати рішення міськради з цієї теми за певний період: за рік, за два. Почала натикатися на рішення під різними номерами, з якимись незрозумілими адресами. Потім весь цей масив

інформації зібрала до купи, намалювала карту, поїхала, самостійно обійшла всі адреси, подивилася. Зрозуміла, що щось нечисте тут... Так і з'явилася серія моїх дуже гучних статей.

— **Скільки часу Вам довелося витратити на розслідування такого плану?**

— Приблизно рік я займалася лише цим... Так, цілий рік точно.

«Така ситуація була 20 років тому. Сьогодні журналісти-розслідувачі змінили свою специфіку саме через те, що є інтернет і є безліч різноманітних ресурсів, які дозволяють ще глибше зануритися у проблему, повивчати документи, порівняти їх. Такі речі ніколи не робляться поодиночі, краще мати команду. Насамперед, виходячи з міркувань безпеки», — каже Олена.

— **Чи були якісь гарантії безпеки для журналістів в ті часи, коли Ви займалися газетними розслідуваннями?**

— Я робила все сама, але це дуже важко. Звісно, у мене не було команди. Зараз так можна працювати лише на початкових етапах, але тоді інших варіантів не було. Гарантії безпеки були мінімальні, принаймні редактор мав знати куди ти йдеш і чим займаєшся. Робила все на свій страх і ризик, але горіла цією професією! Чесно кажучи, мій чоловік був не в захваті, побоювався і розумів, чим це може загрожувати. Іноді досі мені згадує це.

«Нині такими речами зручніше займатися з командою. Великі колективи працюють над розслідуваннями, — наголошує Олена. — Це і питання безпеки, і перевірки інформації, і розподілу обов'язків, бо не може одна людина знати та вміти все у нинішньому цифровому світі».

Єдине правило, яке завжди залишається незмінним стосовно журналістських розслідувань: якщо ти щось знаєш, ти не мусиш тримати інформацію в собі. Нею потрібно обов'язково з кимось ділитися. *«Рантом що, грубо кажучи, прибрати тебе завжди можна, але сенсу в цьому не буде, це не*

перерве інформаційний потік. Наприклад, важливо обговорювати зі своїм редактором, колегою, щоб хтось був у курсі. Тоді, очевидно, зацікавленим сторонам прибирати тебе немає сенсу, тому що це нічого не змінить».

— **А як щодо відповідальності за матеріали у такому жанрі?**

— Будь-яка журналістська публікація, особливо тоді, особливо у рамках розслідування, це була величезна відповідальність. Зараз, на жаль, цей аспект став менш важливим, якось він не дуже обговорюється. Я формувалася саме на принципі "не зашкодити". Кожне твоє слово має бути зважене, і ти за нього відповідаєш. Як професіонал, ти маєш розуміти, за свою діяльність ти можеш відповідати в суді, і можеш відповідати перед колегами.

«Тому в мене було чимало колег, які просто писали відверту заказуху. Мені це ніколи особливо не подобалося. Я намагалася писати те, у що вірю!», — відверто каже Олена.

«Журналістика розслідувань – цілий окремий світ. Це справді певний спосіб життя. З часом я від нього відійшла, коли пішла працювати на телебачення, — ділиться Олена. — Я ще три роки займалася телевізійними розслідуваннями на телеканалі "Град", а в 2010 році пішла іншу сферу, стала працювати як телеведуча та аналітик».

Телевізійні розслідування виходили в рамках авторської програми Олени Астрахович під назвою «Кожура», що розшифровується як компанія журналістських розслідувань. Разом з невеликою командою Олена порушувала суспільні важливі міські питання.

«Скажу Вам чесно, це були три найщасливіші роки з погляду професії. Часи "Кожури" були ідеальні. Мені завжди подобалося поєднання аналітики, як у газеті, плюс до цього, окрім тексту, мені завжди у газеті не вистачало

візуального ряду, — розповідає Олена. — А тут формат вийшов ближче до документалістики. Мені дуже подобалося цим займатися!».

— А що загалом у професії Вам подобається найбільше?

— Коли журналістська робота стає фактором, що впливає на суспільні події та настрої людей, тоді ти розумієш, що займаєшся правильною справою. А якщо те, що ти робиш, ніхто не бачить, ніхто не чує і, головне, на це ніхто не реагує, у цьому мало сенсу.

«Так іронічно, нещодавно розмовляли з колегами про стан нашої сучасної журналістики, і все ж дійшли висновку, що журналістика поступово починає вмирати, — ділиться роздумами Олена, — в країні журналістики фактично немає. Ну так, відсотків на 10 щось теплиться... Звісно, маємо надію, що щось зміниться на краще».

— На Вашу думку, наскільки актуальним є зараз обирати журналістський фах?

— Це має бути усвідомлене та зважене рішення, тому що молоді люди мають чітко розуміти, до чого вони приходять і в який період для нашої країни.

«У кожній професії є невимірنا кількість погано освічених і дуже амбітних людей. Думаю, тут справа не в поколінні. Справа в людях, в інтелекті та підході. І рівень освіти відіграє важливу роль».

— З якими викликами сучасності доводиться стикатися у професії?

— По-перше, якщо раніше це хоча б добре оплачувалось, то зараз це не найприбутковіша професія. Бути журналістом – складно. Це факт. В останні роки це професія, яка накладає масу обмежень під час війни, у період складнощів, що відбуваються з нами.

«Є дійсно багато важливих речей, яким можна навчитися тільки вже будучи у професії. Журналістика більше про практику, — впевнена Олена. —

Мені мій редактор колись говорив, поки ти не розумієш, про що ти хочеш писати, навіть не сідай. Ось навіть не сідай за машинку. Ти спочатку спробуй відповісти собі на питання, про що ти хочеш розповісти».

— **Чи вплинула якомсь повномасштабна війна на вашу роботу?**

— Звісно, через блекауту працювати на телебаченні було дуже важко. Але, справді, дуже вдячна нашій професії, адже вона рятує в такі непрості часи. Якби не робота, особливо на початку війни, було б дуже важко переживати це все. Тому що коли ти працюєш, розумієш, що це потрібно, це дозволяє бути в тонусі, зберігати відносно здорову психіку.

Порада від Олени, яка актуальна на всі випадки життя: незважаючи на труднощі та виклики сучасності, завжди слід використовувати критичне мислення та зберігати холодний розум.

— **Поділіться, будь ласка, чи є у вас якісь звички, які з'явилися завдяки цій професії?**

— Я б сказала, що робота в газеті поступово привчила до пунктуальності, бо у школі та університеті я завжди спізнювалася. А телебачення привчило до того, що коли ти в кадрі, тебе впізнаватимуть на вулиці, тож тобі треба завжди бути у формі та у пристойному вигляді.

«Журналістика ж класна професія насправді! І у журналістів є дуже важливе завдання. Усе-таки четверту владу ніхто не скасовував», — каже з усмішкою Олена.

Вікторія Похільченко

Як я обирав майбутню професію

Історія одного майже журналіста або історія великого самообману.

Під час навчання у школі я мало чого знав, але одне я знав точно: усі великі люди обирають великі професії. Хіба це неочевидно, правда?

Якось наш класний керівник розповідав нам про важливість кар'єрного планування, і мені раптом стукнуло в голову... а чому б мені не стати журналістом?

Ай, насправді мене тоді дійсно стукнув по голові недолугий однокласник, якого затримав щільний обід на першому поверсі, і він, намагаючись обережно втиснутись між партами після дзвоника, зарядив мені портфелем по моїй мрійливій голові.

- Ти чого пхаєшся? Не бачиш? Я думаю!
- А ти чого голову висовуєш? Не бачиш? Я йду!
- Я голову висовую?! Треба обережніше ходити!
- Я необережно ходжу?! Треба обережніше голову висовувати!
- От стану журналістом і всюди напишу про те, який ти нахаба!
- Тю, та будь ласка, вони все одно нічого правдивого і гарного не пишуть, тільки шкодять.

Ми ще довго сперечалися тоді, перебиваючи монолог вчителя, тож він вивів нас двох із класу і сказав, що мені потрібно серйозно задуматися про свої комунікативні навички, якщо я хочу в майбутньому стати журналістом.

Але ця думка з того часу не покидала мою голову...

Наче круто звучить, інтригуюче, і навіть небезпечно, як у фільмах, де журналісти постійно потрапляють до гарячих точок, борються з владою або беруть унікальні інтерв'ю в незвичайних обставинах.

Мій розум негайно намалював яскраві образи: мікрофон у руці, я в центрі подій, натовп папараці позаду, а довкола світова слава.

Мені вже тоді стало зрозуміло: я народжений для цієї професії. Щоправда, як виявилось пізніше, народитись було лише половиною справи.

Звичайно, я уявляв себе дослідником під прикриттям, справжньою акулою пера. Ось тільки мріяти виявилось набагато легше, ніж вибрати конкретний шлях до мрії. Виникло перше запитання: де і як взагалі навчають цих сучасних Шерлоків Холмсів, здатних знаходити новини при світлі дня та ночі?

Батьки, почувши про мої амбіції, лише зітхнули та розвели руками. Мабуть, подумали, що це чергова юнацька витівка, і запропонували обрати щось серйозніше: юрист, лікар, перекладач чи хоча б бухгалтер.

Я не хочу бути бухгалтером, я не хочу мати справу з цифрами... А от мати справу з буквами – я дуже хочу!

Тому я почав думати, якими якостями має володіти справжній журналіст і які з них у мене вже є. Єдине, що одразу спало на думку – я швидко бігаю. Адже справжній журналіст має вміти тікати та наздоганяти.

Далі було важче.

Але мене не зупинити!

Я уявляв факультет журналістики як щось на кшталт академії шпигунів. Мені здавалося, що там навчатимуть мистецтву перевтілення: наприклад, як стати невидимим у натовпі або як записати інтерв'ю, залишившись непоміченим.

Я почав шукати та вивчати навчальні програми й натрапив на перший сюрприз. Куди не глянь – теорія масової комунікації, історія ЗМІ, журналістська етика і навіть ділова українська мова. А де ж екшн, перестрілки і гонитва за сенсаціями? Де тренування з хитрості та введення людей в оману?

Але, на щастя, мені на очі потрапив курс із промовистою назвою «Методи розкриття правди». А як я собі це уявляв? Звісно, як щось типу спецкурсів із підготовки агентів таємних спецслужб, де нас відправлятимуть на таємні смертельні розслідування, а хто залишиться живим – молодець, отримає премію і публічне визнання.

Однак і тут мене чекало розчарування. Все було надто просто. Виявилося, що головний інструмент розкриття правди – правильно поставлене питання. І це замість шифрування повідомлень методом Цезаря чи зламу серверів у Кремнієвій долині.

Друзі та родичі, почувши про мої наміри, сипали порадами, кожна із яких дивувала більше за попередню. Мій троюрідний дядько вважав, що для справжнього журналіста важливим є вміння «скрізь знаходити знижки». Бабуся порадила приготуватися до постійного холоду і голоду, бо, на її думку, журналісти часто працюють в полі «у самій сорочці» за ідею чи їжу. А батько влучно зауважив, що бабуся може не перейматися, якщо я і стану журналістом, то завжди буду ситий – інформацією.

Мої батьки бажали мені кращого, але я все ж таки вступив на факультет журналістики. І ось я почав свій шлях до омріяної професії.

Мистецтву перевтілення і таємним ритуалам там не навчали, одразу скажу. Як би сильно я не хотів стати магістром магії, на жаль, не зміг би.

Одна з головних ігор, в яку грає студент-журналіст – це гра в пошук інфоприводів. Пригадую, як нам доручили зробити перший репортаж. Вийшовши у внутрішній двір університету, я хаотично шукав теми: може, вуличний кіт кудись зник – це ж майже драма! Або, можливо, у місцевій кав'ярні на розі пекар винайшов новий рецепт булочок.

Завжди треба було терміново щось вигадати до кінця пари. Моя уява грала зі мною в нескінченний калейдоскоп ілюзій, де будь-яка дрібниця могла стати

сенсацією. Але, на жаль, ніхто не хотів зі мною спілкуватися, і навіть той вуличний кіт утік.

Наступна гра називається «як вичавити коментар із того, хто коментувати не хоче». Я обрав просту мішень – сусідку-продавчиню огірків на місцевому базарі. Щойно я взяв до рук диктофон і спробував записати нашу розмову, усе пішло шкереберть. Вона подивилася на мене з такою підозрою, ніби я збираюся оформити на неї пару десятків мікропозик або продати її душу дияволу. Її слова плуталися, диктофон ледь не випав у мене із рук, покупці обходили нас стороною. Зрештою, продавчиня від мене теж втекла.

Це ж треба було так занервувати: звичайна розмова про огірки змусила її боронитися, ніби вона приховувала державну таємницю!

Я помру від нетерпіння, якщо не дізнаюся, як зробити вдале інтерв'ю.

Якось мені вдалося підслухати розмову двох практикуючих журналістів на факультеті:

— Як ти змушуєш людей розповідати всю правду?

— Легко! Просто сідаю перед ними з порожнім блокнотом і виглядом людини, якій не можна брехати. А потім записую те, що вони скажуть, бо мовчати стає незручно.

Наступного дня я прийшов на базар з блокнотом і дуже важливим виглядом. Провівши двохвилинну роботу «в полі», мене попросили не відлякувати покупців огірків і не чіплятися до них. Ось тобі і «великий інтерв'юер», який у своїх мріях вже спілкувався з лідерами держав!

А може я зніму документальний фільм або стану автором гучної серії матеріалів? Треба щось легендарне зробити.

Моя уява малювала картину, де я сиджу на пресконференції, кидаю гострі питання, що змушує всіх здригнутися, і отримую овації із зали за сміливість.

Реальність далеко не така романтична. Виявляється, спочатку потрібно вивчити всі види ЗМІ, а лише потім мати справу з реальними новинами та сенсаціями. Де ж тут зрада?

Якось ми складали іспит з теорії журналістики, і викладач запитав мене: «Що важливіше для журналіста – правдивість чи видовищність?». Я, звичайно, почав грати у свою улюблену гру – плутати усі відповіді між собою. Мій монолог був настільки захоплюючим, що навіть я сам не зрозумів, до чого я це все розповідав. Викладач дивно подивився на мене і сказав: «Ну, як бачимо, видовищності у Вас хоч греблю гати, а ось над правдивістю доведеться ще попрацювати».

Що ж, іспит складено, але я усвідомив: навіть у цій грі не варто нехтувати правилами.

Після всіх цих рівнів я зрозумів одне: журналістика – це гра без кінця.

Вікторія Похільченко